

SİVAS SEVDALISI BİR HANIMEFENDİ “HALKBİLİMCİ MÜJGAN ÜÇER” İLE SÖYLEŞİ

Murat TÜRKYILMAZ

Müjgan Üçer kimdir? Kendinizi tanıtır mısınız?

27 Ekim 1940 tarihinde Sivas'ta doğmuş olan Müjgân Üçer'in, annesi adı Sıdıka, babası ise Kâzım Arslan'dır. Ana ve babası tarafından Sivaslı bir aileye mensuptur. Bir ağabeyi (Ahmet Turan), üç ablası (Sabiha, Rûveyde, Türkân) ve kendinden küçük üçü erkek (Burhanettin, İrfan, Mustafa İlhan), ikisi kız (Şükran ve Hatice Reyhan) olmak üzere dokuz kardeşi vardır. Babasının görevi dolayısıyla, ilköğrenimini Eskişehir'de, orta öğrenimini Adapazarı'nda (Lise 1. sınıfı Sivas'ta) yüksek öğrenimini de İstanbul'da yaparak, 1963 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Eczacılık Yüksek Okulu'nu bitirmiştir. 1963-69 yılları arasında DDY Sivas 4. İşletme Müdürlüğü eczanesinde mes'ul müdür olarak çalışmış, 1969 yılından 1999 yılına kadar Sivas'ta kendi eczanesinde mesleğini sürdürmüştür. 1963-1965 yıllarında Sivas Lisesi'nde kimya öğretmenliği ve Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde 1981-1997 yılları arasında tıp tarihi öğretim görevliliği yapmıştır. Sivas'ta üniversitesinin kurulmasındaki çalışmalarda ve Sivas'la ilgili birçok sosyal faaliyetlerde yer almıştır. 1963 yılında Sivas Lisesi Edebiyat öğretmeni Doğan Üçer ile evlenen Müjgân Üçer'in; Tahsin Temel Üçer (Uzman Seramist), Dr. Pelin Üçer Demirkale (Nükleer Tıp Uzmanı) ve Ahmet Süheyl Üçer (Kaymakam) adlı yetişkin üç evladı ve dört torunu vardır. Öğrencilik yıllarından beri, ilgisini çeken ve hayatının dokusuna girmiş olan halk kültürüne yönelen Müjgân Üçer, Sivas yöresindeki zengin folklor ürünlerini araştırmış ve bunlar İbrahim Aslanoğlu'nun Sivas'ta 1973 yılında çıkarmaya başladığı Sivas Folkloru ve Türk Folkloru Dergileri'nde yayımlamıştır. Sivas folkloru, tıp ve eczacılık tarihi konularında ulusal ve uluslararası Türkoloji, Türk Tıp Tarihi, Türk Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Kongrelerinde, sempozyumlarında, elliden fazla bildiri sunmuş ve konferanslar vermiştir. İlk çalışması 1962 yılında öğrenci iken Eczacılık Dergisi'nde yayınlanmış olan Müjgân Üçer, araştırmalarını daha çok Türk kültürü ve Sivas yöresi üzerinde yoğunlaştırmıştır. Türk halk edebiyatı, Sivas yöresi halk tıbbı, tıp ve eczacılık tarihi, gelenek, görenek ve halk inançları, Sivas'taki tarihi eserler ve evlerin tanıtılması, korunmaları ve işlerlik kazandırılması için çalışmalar yapmıştır. Sivas halkı ağızından 7000 üzerinde sözlü kültür ürünlerini toplamış ve bu malzemeyi *Atalar Sözü Yerde Kalmaz* kitabıyla yayımlamıştır. Halk inanışları, efsaneleri, Sivas yöresindeki sözlü gelenek ve Sivas halk mutfağı, Sivas etnografyası (maddî kültür) üzerinde çalışmalar yapmış, Sivas mutfak kültürü üzerinde, *Sivas Halk Mutfacı*, Sivaslı iki şair, *Mesut Hocoğlu* ve *Feyzullah Demiray* ile ilgili kitaplarını yayımlamıştır. Bu kitaplarını, *Anamın Aşısı Tandırın Başısı Sivas Mutfacı*, *Divriği'de Mutfak Kültürü* ve *Göldağının Güldestesi Arapgir* ile *Mâni Benim Ezberim Sivas Çevresinden Mâniler* kitapları takip etmiştir. Halen, *Beşik Eşik Keşik* (Sivas'ta Doğum, Evlenme ve Ölüm Gelenekleri) ile mevcudu kalmayan *Atalar Sözü* ve *Divriği Mutfak Kültürü* kitaplarının genişletilmiş 2. baskıları, Sivas ünlüleri, gelenek-göreneklerimiz ve halk inanışları üzerinde çalışmalarını sürdürmektedir. Müjgân Üçer'in makaleleri; Sivas Folkloru, Sivas/Cumhuriyet Üniversitesi Dergisi, Türk Folkloru, Türk Folklor Araştırmaları, Türk Kültürü, Milli Kültür, Atayurt'tan Anayurt'a, Kültür ve Sanat, Revak, Erciyes, Erdem, Bilge, Eflatun, Tarla, Halay, Arkitekt, Türk Mutfak Kültürü Üzerine Araştırmalar, Sivas Kültür Sanat, Kızılırmak, Folklor Araştırmaları, Tıp Tarihi Araştırmaları ve Hayat Ağacı dergileri ve yıllıklarda yayınlanmış ve yayınlanmaya devam etmektedir. Müjgân Üçer, 1993 Yılında, Folklor Araştırma Kurumu'nca, İhsan Hınçer Türk Folkloruna Hizmet ödülünü almış, 1997 yılında Sivas turizmine ve halk kültürüne yapmış olduğu katkılar nedeniyle, Sivas Valiliği ve Sivas Turizmini ve Kültürünü Geliştirme ve Yaşatma Derneği tarafından da ödüllendirilmiştir. Sivas Hizmet Vakfı, Türk Folklor Araştırma Kurumu ve Türk Tıp Tarihi Kurumu üyesidir. Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı'nın (ÇEKÜL), Danışma Kurulu üyesi ve Sivas il temsilcisidir.

Bir gün tanınmış bir araştırmacı olacağınızı çocukluğunuzda tahmin eder miydiniz?

Tahmin edemezdim. Çocukken bilmek mümkün değil, ama meraklı ve başarılı bir öğrenci idim. Yolum büyüklerim, hocalarım ve kültürümüzün zenginliği sayesinde sanki kendiliğinden önüme açıldı.

Folklorla tanışmanız nasıl oldu?

1961 Yılında, İstanbul Üniversitesi Eczacılık Yüksek Okulu'nda üçüncü sınıf öğrencisi idim. Medikal Deontoloji derslerimizi, Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver, Tıp ve Eczacılık Tarihi derslerimizi ise Prof. Dr. Beni N. Şehsuvaroğlu hocalarımız veriyorlardı. Her iki hocamın derslerinden çok istifade eder ve her anlatılanları can kulağı ile dinlerdim. Hocalarımız sömestr sonunda imtihan yapmazlardı. "İyi hoca, talebeyi döndürmez, müessir olur, yetiştirir" derlerdi. Derslerde hocalarımızın üzerinde en çok durduğu konu işittiklerimizi, öğrendiklerimizi kaydetmemiz hususuydu. Bizim şifahî millet olduğumuzu söylerler, "ilim kaydetmektir, neyin nerede olduğunu bilmektir" derlerdi. Hem öğrenimime devam ediyor hem de kültürel konulara ilgi duymam sebebiyle Tıp Tarihi ve Deontoloji Enstitüsü'nde çalışıyor, hocalarımın yazışmalarını yapan sekreter hanımlara yardım ediyordum. Enstitüde her hafta perşembe günleri konferanslar olur, bu toplantılara ilim, tıp ve sanat âleminde birçok insan katılır ve her hafta birisi tarafından konuşma yapılırdı. Bir toplantıda anne annemden işittiğim: "Âlim unutmuş kalem unutmamış." Sözü söylemiştim. Hocalarım, büyüklerimizden işittiklerimizi yazmamım konusundaki telkin ve teşvikleri ile anne annem, babam ve annemden işittiğim yöresel sözlerimizi yazmağa başladım. (on binin üzerinde ağızdan söz topladım, hala yazıyorum, sonu yok, her biri bir hazine bu sözler...) İlk yazım da Öğrenci iken 1962 yılında Eczacılık Bülteni'de çıkan tıbbî folklor konulu **Üzerlik** başlıklı makalemdir. (Üzerliğin bolluk ve bereketi çalışma hayatımda hep devam etmekte!) Sivas'ta göreve başladığım 1963 yılından sonr Değerli Ed. Tarihçisi İbrahim Aslanlı'nın çıkardığı Sivas Folkloru ve Trk Folkloru dergilerinde yoğun olarak yazmaya başladım...

Nasıl yazarsınız? Konularınızı arar mısınız? Ve sırf yazmak ihtiyacıyla masa başına oturur musunuz?

Bir konuyu önce zihnimde tasarlarım. Zihnime yazarım. Bu konu ile ilgili kaynak kişileri düşünürüm, yayın yapılmış mı araştırırım. Neler yapılmamış ona bakarım. Müsvette yapmadan doğrudan yazarım zaten bilgisayar çok kolaylık sağlıyor. 1994 den beri bilgisayar kullanıyorum. 1962 yılından bu tarihe kadar da daktilo da yazdım. Memleketimi, Sivas'ı tanımak, tarihini öğrenmek, halkımızın sözlü kültürünün baha biçilmez incilerini tesbit etmek için hocalarımın önerileriyle bunları hep kaydetmeye başlamışım. Öğrenmek ve vatani tanımak onda yaşayanlar için borçtur. Ayrıca bildiklerimizin başkaları tarafından da bilinmesi, hatta daha genişletilerek araştırılması da gerekir. Yazmak istediğim o kadar çok konu var ki yeterli zaman bulamadığımı söylemeliyim. Kısaca bilmek ve başkalarının da bilmesi için yazıyorum. "Bilinmek" için yazmıyorum. Zaten bu kültürün sahibi milletimizdir...Sırf yazı yazmak için hiç yazmadım.

İlk yazılarınızla şimdiki arasında ne gibi farklar görüyorsunuz?

Bir konu üzerinde başlanan yazı, zaman geçtikçe daha genişliyor. Yani objektifimizi bir şeye ne kadar yöneltirsek, o kadar çok şey görüyor ve öğreniyoruz. Araştırdıkça ve yazdıkça gelişiyor, insanın bilgileri artıyor, ufku genişliyor... İlk çalışmalarımın beri, her türlü ayrıntıyı arar, bulur ve yazarım. Düzen ayrıntılarda gizlidir çünkü...

Yazmada örnek aldığınız insanlar var mı?

Hocam Ord. Prof. Dr. A. Süheyl'i örnek alırım. Ayrıca herkesten bir şey öğreniyorum. Beni en çok etkileyen halkımızın anonim sözleridir. Anne annemden derlediğim şu söz gibi: "Âlim unutmuş, kalem unutmamış". Dinlediğim her söz benim için bir hocadır.

Sivas'ta ki tarihi eserlerden sizi en çok etkileyen hangisi ve neden?

Mimari, taşıdığı anlam vb. yönünden Her eser kendi döneminin özelliğini ve hatırasını yaşıyor. Hepsini ayrı ayrı bilinmelidir. Çünkü eserler bilinir ve tanınırsa sahip çıkılır. Selçuklu'nun mühürleri medreseleri, beylikler dönemi eserlerini, erken ve geç Osmanlı dönemi eserlerini, sivil mimarimizin şaheserleri (ne yazık ki çok azı kaldı, 24 ev) evlerimizi, nasıl birini diğerinden süstün tutarız, hepsinin yeri ayrı. Elemlerini bildiğimiz ve hepsi genç yaşta ölen, Sultan I. İzzeddin Keykavus (1217 yılında yaptırdığı Şifaiye

Medresesi'nde medfun), düğünü sırasında gelin alayı Sivas'a gelirken ölen Şeyh Hasan Bey türbesi (babası Alâeddin Eratna'nın oğluna 1348 yılında yaptırdığı türbe halk arasında Güdük Minare olarak biliniyor) ve Kadı Burhaneddin'in 1398 yılında öldürülmesi ve bugüne gelen kabri bana hep geçmişin hüznlerini hatırlatır.

Sivas kültürünü baş tacı yapacak veya diğer illerden ayıracak olan özelliği nedir?

Âşıklık geleneği, Türkülerimiz (Sivas türkülerimizin başkentlerindedir.) Gelenek görenekleri, sözel kültür ürünleri, özgün el sanatları, tarihi eserler (Selçuklu mühürleri), Kongre binasında yaşayan tarih. Bunlar Sivas'ın birbirlerinden ayrılmayacak nirengi noktalarıdır.

Başarılı bir meslek hayatınız oldu ama Araştırmacı Müjgan Üçer mi Eczacı Müjgan Üçer mi olarak anılmak istersiniz? Neden?

Sadece Müjgân Üçer olarak anılmak isterim. Ünvanlar gelip geçicidir. Önemli olan isme layık olmaktır.

Çalışmalarınız içinde size göre ayrı bir yeri olan var mı?

Birbirinden ayıramam. Yazma safhasında hepsi için en ayrıntılı şekilde araştırarak yazmaya çalışırım. Yazdığım yazının arkasında ruhumun olmasını isterim. Tarihi eserlerimiz ile ilgili hikaye efsane ve halk inanışlarını şehrimizi öğrenmek için çok gerekli görüyorum.

Genç araştırmacılara neler tavsiye edersiniz?

Bu konuda merak sahibi olmak, yazmak yani kaydetmek, bir de yazılanlar ve yapılanları okumak takip etmek, yani haberdar olmak. Öğrenciler ödevleri için araştırmıyor, hep yazılanlardan kopya yapıyorlar.

Üzerinde çalıştığınız konu var mı? Şu an için size göre Sivasla ilgili hangi konu öncelikli çalışılmalı?

1-Sivas yöresinde halk ağzından derlediğim atasözleri kitabımın ilk yayınlandığı tarih 1998. 11 yıldır topladıklarımın bu kitabı genişletilmiş 2. baskısı için hazırlıyorum.2- Beşik Eşik Keşik (Sivas'ta doğum evlenme ve ölümle ilgili adet ve inanışlar) Doğum ve evlenme geleneklerini Sivas ve Türk Folkloru dergilerinde yayımlandı. Ölüm konusunu da yazdım fakat bir araya getirmem lazım, öncelikle yapmam gereken budur.3- Sivas'taki tarihi eserler, mekânlar ve Sivas erenleri hakkında inanç, menkıbelerini tarihi bilgileriyle harmanlayarak kitap boyutunda yazmayı çok isterim. Halkın bakışı ve inanışları bir tarihi eser, bir yere anlam verir. Kendi şehrimizde yetişenleri tanımak ve onları unutmamak, örnek almak da vefa borcudur. 4-Hayat Ağacı Dergisine mutlaka her sayı için 2 yazı yazıyorum. Bunlar da ciddi araştırmalar ve çok vaktimi alıyor... Bu dergi Sivas'ın imajı için çok önemlidir. Sivas için iyi şeyleri ortaya çıkarmamız, yazmamız lazım... Çalışmalarım için şöyle bir tesbit yaptılar: "Yazdığımız her yazıda, söylediğiniz her şeyde her zaman Sivas'ı öne çıkarıyorsunuz, kendinizi hiçbir zaman öne çıkarmıyorsunuz. Sivas'ı çok seviyorsunuz." 5- Gelenek görenekler, el sanatları konusunda birçok makale yazdım. Bunlar da toparlanıp bir kitap olarak yayımlanmalı.6- Prof. Dr. Nil Sarı ile Türk insanının yazılı ve sözlü kaynaklarında ahlak anlayışı ve ahlaklı davranışı, yani nasıl yaparsam doğru olur şeklindeki tutum ve davranışlarını ortaya koyabilmek için bir çalışma başlattık, birlikte hazırlamak istiyoruz. 16 Kasım 2009.